

REPUBLIKA E KOSOVËS
REPUBLIKA KOSOVA – REPUBLIC OF KOSOVO

KËSHILLI GJYQËSOR I KOSOVËS
SUDSKI SAVET KOSOVA - KOSOVO JUDICIAL COUNCIL

	Republika e Kosovës Republika Kosovo Republic of Kosovo	
	KËSHILLI GJYQËSOR I KOSOVËS SUDSKI SAVET KOSOVA KOSOVO JUDICIAL COUNCIL	
	Nr.Br.No. <u>01 / 1506</u>	
	DATA: <u>29. 12. 2023</u>	
	PRISHTINË - A	

PLANI STRATEGJIK I TI-SË I KËSHILLIT GJYQËSOR TË KOSOVËS

2024 – 2029

ZBATIMI I MJETEVE TË DREJTËSISË DIGJITALE TË CEPEJ

Përmbajtja

Skenari aktual.....	3
Parimi udhëzues i strategjisë: Lëvizni drejt proceseve <i>digjitale standarde (digital-by-default)</i>	4
Vizioni.....	4
Objektivat strategjike	5
Objektivi strategjik 1. Rritja e efikasitetit përmes zbatimit të proceseve digjitale duke u mbështetur nga SMIL	5
1.1. Krijimi i komunikimit elektronik.....	6
1.2. Puna me shkresën elektronike të lëndës.....	8
1.3. Rritja e automatizimit të detyrave të punës.....	8
1.4. Rritja e efikasitetit të seancave.....	9
Objektivi strategjik 2. Mbështetja e vendimmarrjes transparente në sektorin e drejtësisë	10
2.1. Përmirësimi i raportimit statistikor	11
2.2. Burime online për të mbështetur vendimmarrjen për gjyqtarët	11
Objektivi strategjik 3. Mbështetja e digjitalizimit të proceseve të brendshme të Këshillit	11
3.1. Sistemi i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore për gjyqtarët	12
3.2. Sistemi i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore për stafin administrativ të gjykatave	12
3.3. Sistemi i Menaxhimit të Financave.....	12
Monitorimi dhe qeverisja e strategjisë	13
Faktorët kryesorë të suksesit	14
1. Qeverisje efektive dhe bashkëpunuese e TI-së	14
2. Rregullat për prioritetizimin e nismave të reja të TI	15
3. Përfshirja e përdoruesve.....	17
4. Legjislacioni dhe rregulloret që mundësojnë transformimin digjital të drejtësisë kosovare	17
5. Kontributi i ekspertëve të menaxhimit të ndryshimit dhe analizuesëve të biznesit për të nxitur transformimin digjital.....	18
6. Departamenti i TI-së i fortë dhe me staf të mjaftueshëm.....	18
7. Infrastruktura dhe pajisjet teknike.....	19
8. Mirëmbajtja dhe rritja e sigurtisë së sistemeve të TI-së dhe mbrojtja e të dhënave personale	20
9. Mbështetje e pandërprerë TI-së dhe trajnime të vazhdueshme për përdoruesit dhe sistemet.....	20
10. Financimi adekuat i operacioneve dhe projekteve të TI-së.....	22
Mirënjohje për kontributin	23
Shtojca 1 – Grupi punues për përgatitjen e strategjisë së TI për Gjyqësorin e Kosovës	24
Shtojca 2 – Lista e dokumenteve të konsultuara.....	25
Shtojca 3 – Rishikimi i zbatimit të strategjisë së TI-së të Këshillit 2012 – 2017	27

Skenari aktual

Gjyqësori i Kosovës është në mes të transformimit digjital.

Të gjitha zhvillimet dhe të arriturat në dekadën e fundit në fushat e TI të gjyqësorit të Kosovës janë nxjerrë dhe udhëhequr nga Strategjia e Teknologjisë Informative (tutje: TI) për periudhën 2012-2017,¹ e cila përcaktoi tetë shtyllat kryesore për zhvillimin dhe futjen e TI në gjyqësor. Këto tetë shtylla të strategjisë mbulonin zhvillimin e të gjitha nevojave në fushën e TI (korniza ligjore, burimet njerëzore, ndërtimi i infrastrukturës harduerike dhe softuerike, metodologjitë e trajnimit dhe zbatimit dhe aspektet e sigurisë), dhe siguruan që TI të mbështesë gjyqësorin e Kosovës në rritjen e efikasitetit, transparencës dhe përgjegjshmërinë e tij. Qëllimet e kësaj strategjie të parë, dhe deri më tani të vetme, janë arritur në mënyrë thelbësore, edhe nëse jo në kornizën kohore të planifikuar fillimisht (shih Aneksin 3 për një rishikim përmbledhës).

Si rezultat i këtyre përpjekjeve, janë arritur ndryshime të dukshme. Sistemi gjyqësor i Kosovës, i cili para zbatimit të strategjisë nuk po përdorte në përgjithësi teknologjinë e informacionit dhe komunikimit, aktualisht është në avantazh në këtë fushë në rajon.²

Sistemi i Menaxhimit Informativ të Lëndëve (tutje: SMIL) është prezantuar në të gjitha gjykatat (2018 – 2021) dhe mbulon të gjitha llojet e procedurave gjyqësore.³

Sistemi Qendror i Evidencës Penale të Republikës së Kosovës (tutje: SQEPRK) ka digjitalizuar të gjitha të dhënat për dënimet penale dhe ka filluar nxjerrjen në vitin 2022 të vërtetimeve të evidencës penale për qytetarët, që nga shkurti i vitit 2023 edhe në distancë përmes e-Kosova.

Megjithatë, objektivi: "*transformimi i gjykatave të Kosovës në gjykata elektronike të cilat do të përdorin një mjedis qendror të data bazës, infrastrukturë adekuate të TIK dhe do të shkëmbejnë të dhëna dhe dokumente në formë elektronike brenda sistemit gjyqësor të Kosovës, si dhe me të gjitha sistemet e tjera relevante të TIK në Kosovë dhe jashtë saj*"⁴ nuk është i plotë. SMIL për gjykata është i lidhur me SMIL-in për prokurori, duke mundësuar shkëmbimin e të dhënave dhe dokumenteve, por këto shkëmbime nuk kanë vlerë ligjore dhe duhet të shoqërohen me një gjurmë letre. Është realizuar ndërlidhja e sistemit me sistemet e regjistrimit civil dhe të bizneseve. Që nga viti 2020, rregulloret e Këshillit Gjyqësor të Kosovës (tutje: Këshilli) kërkojnë që të gjitha gjykatat të përdorin ekskluzivisht SMIL-in për menaxhimin e lëndëve, dhe si rezultat i kësaj, Këshilli përdor të dhënat dhe statistikën e SMIL-it për monitorimin e performancës së gjykatave dhe me qëllim të vlerësimit të performancës së gjyqtarëve. Një vendim tjetër i rëndësishëm i Këshillit ishte braktisja e regjistrave manualë në zyrat e regjistrimit, me qëllim që të shmanget dyfishimi i punës në gjykata. Shumica e regjistrave manual në gjykata janë braktisur deri më tani, por për shkak të rezistencës ndaj ndryshimit, në realitet, disa regjistra manual të lëndëve nuk janë braktisur dhe sistemi i regjistrimit të dyfishtë po vazhdon ende, gjë që rezulton në dyfishim të punës.⁵

¹ Linqet për këtë dhe të gjitha dokumentet e tjera të cituara janë përfshirë në Aneksin 1.

² Siç mund të konkludohet duke parë raportin "*Mapping the State of Play of Digitalization of Justice in the Western Balkans*" ("*Harta e gjendjes së digjitalizimit të drejtësisë në Ballkanin Perëndimor*") të lëshuar nga Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal në 2022.

³ Përrjashtim i vetëm është, për të garantuar sigurinë maksimale të të dhënave, trajtimi i kërkesave prokuroriale për masa të posaçme hetimore gjatë procedimit penal paraprak.

⁴ Strategjia e TIK-ut për perludhën 2012 -2017, Aneksi 1.

⁵ Burimi: EUKOJUST "Rekomandimet për transformimin digjital të sektorit të drejtësisë, ekstrakt i KGJK-së", dhe biseda me Kryesuesin e Komisionit të KGJK-së për Administratë Gjykatash.

Janë zhvilluar disa mjete për t'i mundësuar TI të nxisë qasjen në drejtësi. Vlen të përmendet niveli i arritur në këtë fushë. Qytetarët dhe avokatët mund të monitorojnë statusin e lëndëve të tyre (Mekanizmi i përcjelljes së lëndëve, CTM) dhe të kenë qasje në vendimet gjyqësore nëpërmjet një portali qendror, ku disponohen edhe tabela për performancën e gjykatave dhe madje edhe të gjyqtarëve individualë. Këshilli do të vazhdojë të përmirësojë dhe zgjerojë mjete të tilla, pasi qasja në drejtësi, mbetet një nga parimet kryesore të punës së gjykatave të Kosovës.

Ndikimi i SMIL-it në efikasitetin e gjykatave ende nuk është matur,⁶ pasi pothuajse të gjitha gjykatat kanë një Normë të Zgjidhjes (Clearance Rate)⁷ më të ulët se 100%, kjo tregon se ato po grumbullojnë lëndë të papërfunduara, dhe sigurisht që ka vend për përmirësim në këtë drejtim.

Parimi udhëzues i strategjisë: Lëvizni drejt proceseve digjitale standarde (digital-by-default)

Gjyqësori i Kosovës synon të lëvizë drejt proceseve digjitale sipas paracaktimit.

Digjital sipas paracaktimit i referohet – sipas ‘Udhëzimeve për shkresa elektronike të gjykatave (e-shkresa) dhe digjitalizimin e gjykatave’ nga CEPEJ - ofrimin të shërbimeve publike me mjete digjitale si opsioni i preferuar për njerëzit që t'i përdorin ato, d.m.th., shërbime digjitale që janë aq të drejtpërdrejta dhe të përshtatshme sa të gjithë ata që mund t'i përdorin ato do të zgjedhin ta bëjnë këtë, ndërsa nuk përjashtohen ata që nuk mundën ose nuk janë të gatshëm.

Kjo do të thotë se gjykatat dhe të gjithë pjesëmarrësit në procedurë do të duhet të punojnë me dokumente të paraqitura në mënyrë digjitale, dhe si pasojë, me shkresa lëndësh tërësisht digjitale si opsion i preferuar, mirëpo gjithmonë duke ofruar mundësinë manuale për ata që nuk kanë mundësi të përdorin formën elektronike.

Vizioni

Në fund të periudhës që ky dokument trajton, Këshilli synon të:

Vazhdojë me transformimin digjital të gjyqësorit të Kosovës, duke konsoliduar një mjedis, të përqendruar rreth SMIL-it, përmes mbështetjes së proceseve digjitale standarde të funksionimit. Këto ndryshime mundësojnë rritjen e efikasitetit dhe cilësisë të shërbimeve gjyqësore, duke zbatuar plotësisht sundimin e ligjit dhe garantimin e të drejtave thelbësore dhe procedurale të të gjithë qytetarëve.

⁶ Shih Rekomandimin 6 të raportit të KOSEJ *Teknologjia Informative në gjykata në vitin 2020*.

⁷ Norma e Zgjidhjes është raporti i përfutur duke pjesëtuar numrin e çështjeve të zgjidhura me numrin e çështjeve të ardhura në një periudhë të caktuar, i shprehur në përqindje. Shihni për shembull Raportin e Vlerësimit të CEPEJ për sistemet gjyqësore evropiane – Pjesa 1, faqe 125, për një paraqitje vizuale. Shih Fjalori i CEPEJ: <https://rm.coe.int/cepej-glossary-albanian/1680a02c14>

OBJEKTIVAT STRATEGJIKE

Për të arritur vizionin e mësipërm, fokusi i Këshillit gjatë periudhës 2024-2029 do të jetë në tri objektiva: rritja e efikasitetit duke zbatuar proceset digjitale të paracaktuara të mbështetura nga SMIL-i, mbështetja e vendimmarrjes transparente në sektorin e drejtësisë dhe mbështetja e digjitalizimit të proceseve të brendshme të Këshillit, siç shpjegohet më poshtë.

OBJEKTIVI STRATEGJIK 1

Rritja e efikasitetit përmes zbatimit të proceseve digjitale duke u mbështetur nga SMIL

Për të arritur Objektivin strategjik 1 të planit strategjik duhet të kryhen një sërë aktivitete, të cilat duhet të planifikohen mirë dhe të koordinohen mes tyre. Zbatimi i këtyre aktiviteteve do të fokusohet në katër objektiva specifike të paraqitura si më poshtë, për të mundësuar rritjen e efikasitetit të gjyqësorit si objektivi i parë i strategjisë:

- 1.1. Krijimi i komunikimit elektronik;
- 1.2. Puna me shkresën elektronike të lëndës;
- 1.3. Rritja e automatizimit të detyrave të punës;
- 1.4. Rritja e efikasitetit të seancave.

Qëllimi kryesor i strategjisë është t'u mundësojë gjykatave të Kosovës të përpunojnë lëndët gjyqësore në mënyrë digjitale (procesimi i lëndëve gjyqësore vetëm në mënyrë elektronike), sepse nëse realizohet me sukses do të mundësojë në arritjen e efikasitetit relevante dhe të kontribuojë në zvogëlimin e kohës së proceseve gjyqësore. Për ta arritur këtë qëllim është e nevojshme planifikim i kujdesshëm dhe zhvillim të ndarë në faza për lloje të ndryshme lëndësh. Do të kërkohet një mbështetje e mirë për sa i përket analistëve të biznesit dhe ekspertëve të menaxhimit të ndryshimeve, jo vetëm për zhvillimin e softuerit. Përmirësimi i SMIL dhe zbatimi duhet të fillojë me një fazë pilot, të përmirësohet dhe zgjerohet në bazë të përvojës së fituar. Nëse është e nevojshme, analizat e nevojave për ri-dizajnim të proceseve të punës duhet t'i paraprijnë këtij procesi në mënyrë që të sigurohet ngritja e efikasitetit dhe të mundësohet procesimi i lëndëve në gjykata vetëm në mënyrë elektronike.

Për më tepër, nëse flasim për aspektin teknologjik, SMIL duhet të përditësohet për të siguruar që sistemi të vazhdojë të mbështesë përmirësimet dhe veçoritë e reja si dhe shërbimet e reja në linjë, të përmirësojë aspektet e sigurisë dhe të sigurojë kompatibilitetin me zhvillimet e reja në fushën e TI.

Mënyra e vetme që një proces digjital të jetë i qëndrueshëm dhe të sjellë avantazhet e dëshiruara është të minimizohet dyfishimi i punës (si në formatin digjital ashtu edhe atë në letër). Të gjitha proceset duhet të kryhen duke përdorur sistemin, dhe **kjo do të kontribuojë gjithashtu substancialisht në cilësinë e të dhënave**: të dhënat do të jenë të besueshme sepse janë përdorur gjatë procesit dhe janë validuar nga gjyqtarët gjatë kryerjes së detyrës së tyre.

Përdorimi i SMIL ende nuk është konsoliduar plotësisht, dyfishimi i punës jashtë sistemit vazhdon ende dhe jo të gjitha veçoritë janë të njohura dhe/ose të përdorura nga përdoruesit. Është e nevojshme të sigurohet që SMIL përdoret siç duhet, por kjo nuk mund të zgjidhet thjesht me trajnime dhe udhëzime administrative. Përdorimi i SMIL duhet të jetë aq i përshtatshëm dhe i dobishëm për përdoruesit, sa që

ata do të jenë vërtet të gatshëm ta përdorin atë. Të dhënat nuk duhet të futen pas përfundimit të një lënde, vetëm me qëllim të krijimit të statistikave. Për të garantuar cilësinë e të dhënave dhe për të mbështetur në mënyrë adekuate punën e gjyqtarëve, të dhënat duhet të ruhen në sistem dhe të përdoren menjëherë për të thjeshtuar të gjithë procesin dhe në fund për të lehtësuar krijimin e dokumenteve. Mund të jetë e nevojshme të rishikohen dhe thjeshtohen proceset për ta bërë futjen e të dhënave më të drejtpërdrejta (duke shmangur shumë klikime) dhe të zhvillohet një modul i ri për krijimin e modeleve të personalizuar, të përshtatura për përdorim nga gjyqtarët, gjë që do të lejonte thjeshtimin e mëtejshëm të punës së gjyqtarëve dhe ndihmësve të tyre duke përdorur të dhënat e futura tashmë në sistem. Kjo duhet të bëhet së bashku me futjen e proceseve të reja në kontekstin e qasjes digjitale sipas paracaktimit në lëndët penale dhe civile.

Baza e të dhënave SQEPRK tani është e kompletuar përveç rreth një të katërtës së të dhënave që nuk mund të verifikoheshin pasi identiteti i të dënuarit nuk ishte i sigurt për shkak të mungesës së numrit unik të identitetit të tij/saj. Pjesa më e madhe e këtyre të dhënave janë shumë të vjetra dhe një pjesë e madhe e tyre nuk janë më relevante, pasi gjithsesi duhet të shlyhen në procesin e rehabilitimit, për arsye se plotësojnë kushtet e shlyerjes.

Procesi i rehabilitimit tashmë mbështetet nga TI, pasi skriptet rehabilituese po gjenerohen automatikisht dhe procedura zhvillohet në përputhje me rregullat e Kodit Penal të Kosovës. Shkalla e automatizimit do të rritet, pasi të gjitha të dhënat në lidhje me ekzekutimin e sanksioneve penale, të cilat janë thelbësore për rehabilitimin, tani ngarkohen në SMIL dhe do të merren prej andej.

Proceset dhe metodat e reja të punës duhet gjithmonë të mbështeten nga SMIL, dhe kur është e mundur, të hartohen së bashku. Për shembull, SMIL prodhon një raport për çdo gjyqtar për të mbështetur zbatimin e një norme të re për gjyqtarët. Sistemet e reja duhet të konceptohen duke pasur parasysh integrimin dhe ndërveprueshmërinë me sistemet e tjera, veçanërisht me ato ekzistuese.

Vendosja e komunikimit elektronik, mbështetja e punës me dosjet elektronike, rritja e automatizimit të detyrave të punës dhe përmirësimi i trajtimit të seancave janë objektivat kryesore që duhen arritur.

1.1. Krijimi i komunikimit elektronik

Proceset digjital-sipas-paracaktimit janë më afër arritjes në lëndët penale. Dorëzimi i dosjeve në letër nga prokurorët mund të hiqet falë lidhjes tashmë ekzistuese të prokurorëve me SMIL, sapo të jetë rregulluar siç duhet. Një nënshkrim digjital (i prokurorit) ose vula digjitale (e prokurorisë, ose e SMIL-it) duhet t'u garantojë të gjithë pjesëmarrësve që dokumentet të mos jenë ndryshuar dhe të jenë dorëzuar në sistem në një datë dhe orë të caktuar. Kjo do t'i lironte nëpunësit nga detyra.

Mundësimi i komunikimit elektronik edhe ndërmjet zyrave të Policisë dhe Prokurorisë do të mundësonte që raportet e tyre të kenë dokumente origjinale digjitale në vend të versioneve të skanuara.

Komunikimi elektronik me avokatët, si në lëndët penale ashtu edhe në ato civile, do të kërkonte gjithashtu përdorimin e nënshkrimeve apo vulave digjitale⁸ për të garantuar vërtetësinë e tyre.

⁸ Shih EUKOJUST "Rekomandimet për transformimin digjital të sektorit të drejtësisë, fragmenti i KGJK-së", faqe 11 dhe seksioni 8.2.2.

Si hap i parë, Këshilli ka filluar të zhvillojë një ueb portal (të qasshëm përmes e-Kosova) për komunikim elektronik me avokatët dhe qytetarët në lëndët civile.

Faza e parë konsiston në mundësimin e depozitimit elektronik të lëndëve, gjë që do të nxisë hapjen e automatizuar të një lënde dhe caktimin e saj tek një gjyqtar. Kjo do t'u mundësojë palëve fillimin e lëndës civile online në gjykatë dhe do të mundësojë fillimin e procedurës së falimentimit në mënyrë elektronike (e-Filing, e-Falimentimi etj).

Komunikimi elektronik do të përfshijë jo vetëm paraqitjen në gjykatë dhe njoftimin e pjesëmarrësve, por edhe mundësinë e pagesës nga distanca pa qenë nevoja e dërgimit të vërtetimit të pagesës. Një numër unik referimi do t'i caktohet shumës së detyrimit nga një palë për një ose më shumë lëndë gjyqësore dhe pas importimit të informacionit të pagesës do të bashkërendohen automatikisht, duke e liruar stafin e gjykatës nga kjo detyrë (nëse jo në raste të veçanta).

Gjykatat do të përfitojnë nga depozitimi elektronik pasi një pjesë e mirë e përgjegjësive për saktësinë e të dhënave do t'u zhvendoset palëve (dhe prokurorive në lëndët penale) që prodhojnë të dhënat e para, pasi të dhënat duhet të importohen në vend që të futen përsëri (parimi "vetëm një herë", sipas të cilit çdo e dhënë duhet të futet vetëm një herë në një sistem TI), duke i liruar nëpunësit gjyqësorë nga ky detyrim. Siç përmendet në udhëzimet e CEPEJ për e-filing, "*[gjatë procesit të e-filing, meta të dhënat e ofruara nga përdoruesit e jashtëm duhet t'i nënshtrohen mekanizmave të integruar që verifikojnë automatikisht cilësinë dhe plotësinë e të dhënave hyrëse, për të minimizuar [ose edhe eliminuar] vërtetimin e kryer nga stafi i gjykatës*".⁹

Rezultatet e pritura

- Mundësia e parashtrimeve elektronike ligjërish të vlefshme nga palët tek gjykatat, sipas llojit të lëndëve.
- Validimi minimal ose jo validimi i të dhënave të ardhura nga stafi i gjykatave.
- Mundësia e njoftimit elektronik të vlefshëm ligjërish nga gjykatat tek palët, sipas llojit të lëndëve.
- Mundësia e pagesës nga distanca e tarifave gjyqësore dhe detyrimeve të tjera monetare ndaj gjykatave për një ose më shumë lëndë, me barazim të automatizuar.
- Shkëmbimi elektronik i të dhënave në mes të SMIL-it me sistemin e Shërbimit Korrektues.
- Të avancohet SMIL të përkrahë komisionet apo trupat tjera të Këshillit dhe të mundësoj shkëmbim elektronik me sisteme tjera (Komisioni për Kompensimin e Dëmit për personat e dënuar, ose arrestuar pa arsye, Paneli për Lirim me Kusht, etj).
- Portali gjyqësori-rks.org është pikë e vetme e komunikimit të gjyqësorit përmes Internetit për Këshillin dhe gjykata. Shërbimet e e-Kosova të përdoren në të gjitha rastet që kërkohet.

⁹ Shih paragrafin 60.

- Ndërlidhja e SMIL në kuadër të Këshilli me kadastrin dhe institucione relevante për të cilat konsiderohen të rëndësishme për shkëmbim të të dhënave në kuadër të sundimit të ligjit por edhe më gjerë.

1.2. Puna me shkresën elektronike të lëndës

Komunikimi elektronik mundëson krijimin e një dosje elektronike të lëndës.

Qasja në dokumentet dhe të dhënat e dosjes elektronike do t'u garantohet të gjithë pjesëmarrësve. Staf i gjykatës – dhe gjyqtarët në veçanti, do të kenë nevojë për harduer adekuat (ekran të dyfishtë)¹⁰ dhe softuer (mjete për shënime) për të punuar në të.

Procesi i arkivimit do të bëhet gjithashtu thjesht digjital, duke minimizuar nevojën për hapësirë fizike të arkivimit në të ardhmen. Dokumentet origjinale digjitale do të jenë të përdorshme edhe kur të printohen. Në veçanti, do të jetë e mundur të kontrollohet vërtetësia e tyre falë një kodi unik të pranishëm në çdo dokument për të kontrolluar në portalin gjyqësor versionin e tij origjinal.

Rezultatet e pritura

- Të gjithë pjesëmarrësit në procedurë kanë qasje të plotë në dosjen elektronike.
- Puna e optimizuar në dosjet elektronike të lëndëve.
- Arkivimi i dosjeve elektronike.
- Mundësia për të verifikuar vërtetësinë e printimeve të dokumenteve të nënshkuara elektronikisht të krijuara në sistemin e drejtësisë duke parë versionin origjinal nëpërmjet internetit.

1.3. Rritja e automatizimit të detyrave të punës

Funksionalitetet e SMIL-it do të përmirësohen në mënyrë që të thjeshtohen modalitetet për futjen e të dhënave dhe ripërdorimin e të dhënave për të automatizuar pjesërisht detyrat e përdoruesve. Në veçanti, do të krijohet një modul i ri për krijimin 'e mençur' të dokumenteve me shabllone të krijuara me porosi duke përdorur ndonjë nga të dhënat e ruajtura në sistem dhe mundësisht të modifikojë tekstin sipas kombinimeve të këtyre vlerave. Do të prezantohen sinjalizime mbi afatet kohore për të përmirësuar mundësitë e menaxhimit të lëndëve. SMIL do të mbledhë dhe do të sigurojë të gjitha të dhënat e nevojshme për vlerësimin e performancës së gjyqtarëve, pa pasur nevojë të mbajë mjete paralele për mbledhjen e të dhënave.

Një sistem i ri i centralizuar për përkthimet do të mundësojë shpërndarjen e detyrave të përkthimit nga një gjykatë e ngarkuar me këtë detyrë në një gjykatë tjetër ku përkthyesit do të jenë të lirë, duke balancuar ngarkesën e punës së përkthyesve.

¹⁰ Përvoja ka treguar se një ekran mund të përdoret për të naviguar në listën e dokumenteve dhe një për t'i parë ato, ose të dyja mund të përdoren për të parë dhe krahasuar dy dokumente.

Rezultatet e pritura

- Ri-organizimi i modaliteteve të futjes së të dhënave në SMIL.
- Të dhënat ri-përdoren në maksimum për të zhvilluar shabllone për krijimin e dokumenteve përmes një procesi pjesërisht automatik.
- Mundësia që gjyqtarët të vihen në dijeni kur veprimi është i mundshëm/i nevojshëm brenda një lëndë.
- SMIL mbulon të gjitha proceset që kanë të bëjnë me menaxhimin e arkivave në letër (lëvizja e dosjeve të lëndëve të arkivuara dhe caktimi për shkatërrim ose transferim, duke përdorur prodhimin automatik të listave të nevojshme).
- Asnjë fletë pune, regjistër ose ndonjë artifakt tjetër që nuk është përfshirë në SMIL nuk përdoret nga gjykatat.
- Një sistem i centralizuar lejon ndarjen e ngarkesës së punës së përkthimit ndërmjet gjykatave të ndryshme.
- Transmetimi i të dhënave nga SMIL në SQEPRK është plotësisht i automatizuar.
- Procesi i rehabilitimit ligjor për SQEPRK është i automatizuar në mënyrë maksimale të mundshme.
- SMIL përmban të dhënat për audio-video incizimet për proceset gjyqësore.

1.4. Rritja e efikasitetit të seancave

Seancat në distancë mund të jenë të përshtatshme për palët dhe përfaqësuesit e tyre si dhe për dëshmitarët, me kusht që të vendosen nga gjyqtari në përputhje me ligjin. Çdo gjykatë në Kosovë do të vihet në kushte të respektimit të obligimit ligjor për të siguruar audio incizim të plotë të seancave në lëndët penale. Gjithashtu, gjykatat që merren me lëndë më të rënda penale do të kenë mundësinë edhe të bëjnë video-incizim të seancave.

*Udhëzimet për video-konferencat në procedurat gjyqësore*¹¹ të CEPEJ dhe lista kontrolluese në fund të dokumentit do të merren parasysh siç duhet. Në veçanti, “marrëveshjeve duhet t’u kushtohet një konsideratë e veçantë për të garantuar integritetin e seancave dëgjimore në distancë dhe për të shmangur presionin ose ndikimin mbi dëshmitarët ose ekspertët”,¹² qasja në provat e paraqitura, pjesëmarrja e përkthyesve dhe në procedurë penale, kontakti i drejtpërdrejtë ndërmjet të pandehurve dhe avokatëve të tyre.

Puna e transkriptimit do të mbështetet nga mjetet profesionale të vendosura në çdo gjykatë për nëpunësit.

¹¹ Dokumenti i miratuar nga CEPEJ në takimin e 36-të plenar (më 16 dhe 17 qershor 2021), gjendet në <https://rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4>

¹² Udhëzimi 15

Do të shqyrtohet mundësia për të zhvilluar dhe paraqitur një sistem të ri për transkriptimin e automatizuar të gjuhës shqipe (nga regjistrimet ose drejtpërdrejt). Meqenëse ky proces është shumë kompleks dhe kërkon kosto të konsiderueshme për zhvillimin dhe zbatimin e tij, Këshilli do të punojë së bashku me institucionet tjera si Qeverinë e Kosovës, Policinë e Kosovës, Këshillin Prokurorial të Kosovës dhe agjencitë lokale për hulumtim dhe inovacion, në mënyrë që të përpiqet të gjejë një mënyrë për zbatimin e tij në gjykata. Gjithashtu, do të eksplorohet mundësia për t'u bashkuar me institucionet akademike shqiptare.

Rezultatet e pritura

- Të gjitha gjykatat dhe degët kanë mundësinë të zhvillojnë seanca video dhe/ose seanca hibride.
- Të gjitha gjykatat dhe degët kanë mundësinë të bëjnë audio incizimin e seancave.
- Videoja dhe audioja e regjistruar janë të transkriptuara automatikisht dhe janë në dispozicion direkt nga SMIL bashkë me transkriptën (opsionale).

OBJEKTIVI STRATEGJIK 2

Mbështetja e vendimmarrjes transparente në sektorin e drejtësisë

Objektivi strategjik i dytë i planit strategjik ka për qëllim të ndihmojë vendimmarrjen dhe politikë bërjen e sistemit gjyqësor me të dhëna të sakta dhe të detajuara të siguruara nga SMIL dhe sistemet tjera në përdorim në gjyqësor. Arritja e këtij objektiivi strategjik do të bëhet përmes zbatimit të dy komponentëve specifike.

2.1. Përmirësimi i raportimit statistikor;

2.2. Burime online për të mbështetur vendimmarrjen për gjyqtarët.

Vendimet e menaxhmentit të gjyqësorit (përfshirë Këshillin, kryetarët e gjykatave dhe administratorët e gjykatave) për ndarjen e resurseve duhet të mbështeten në mënyrë adekuate nga të dhënat e SMIL-it për lëndët e pranuar, performancën, etj.¹³

Besueshmëria në të dhënat e plota dhe të sakta në SMIL nuk konsiderohet ende e kënaqshme nga Këshilli dhe nga kryetarët e gjykatave.

Masat organizative përfshijnë gjithashtu orientim të rreptë për përdorimin e të dhënave nga sistemet e TI-së për të gjitha qëllimet zyrtare. Përdorimi i të dhënave nga sistemet e TI-së në monitorimin e performancës së gjykatës dhe gjyqtarit është një nga mënyrat më efektive për të garantuar cilësinë e të dhënave, sepse çdo individ dhe institucion do të motivohet për të siguruar që puna e tyre të regjistrohet siç duhet në sistem.

Masat teknike mund të përfshijnë vendosjen e kontrolleve teknike për plotësinë dhe konsistencën e të dhënave, hartimin e raporteve për rastet me të dhëna jokonsistente ose jo të plota, njoftime për përdoruesit kur mund të ketë një problem me të dhënat, etj.

¹³ Shih seksionin 8.3.1 të EUKOJUST-it "Rekomandimet për transformimin digjital të sektorit të drejtësisë, fragmenti i KGJK-së".

Përveç rishikimit të përgjithshëm të modalitetit të futjes së të dhënave, do të kryhen analiza specifike për të siguruar që të dhënat të jenë konsistente.

Rezultatet e pritura

- Mjetet pasive dhe aktive të kontrollit të cilësisë së të dhënave janë vendosur.
- Nuk duhet të mbahen mjete ndihmëse jashtë SMIL-it (tabelë, regjistra) nga menaxherët në gjyqësor për të kryer punën e tyre.

2.1. Përmirësimi i raportimit statistikor

Baza e të dhënave e Platformës së të Dhënave të Hapura do të rritet në një Depo të të Dhënave (Data Warehouse) të pajisur me Inteligjencë të Biznesit të aftë për të krijuar raporte të avancuara. Do të mundësohen raportet e performancës, si dhe raportet statistikore mbi numrin e lëndëve të përfunduara brenda një afati të caktuar, si dhe monitorimi për të identifikuar pengesat në procedurat gjyqësore në një gjykatë të caktuar, duke matur kohën midis ngjarjeve kyçe në një lëndë.

Rezultatet e pritura

- Depoja e të dhënave (Data Warehouse) me inteligjencë biznesi është në dispozicion dhe përdoruesit janë të trajnuar.
- Raportet statistikore mbi performancën dhe kohën e nevojshme për zgjidhjen e lëndëve (disposition time) janë në dispozicion.

2.2. Burime online për të mbështetur vendimmarrjen për gjyqtarët

Përmirësimi i qasjes në vendimet gjyqësore të Kosovës dhe Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (tutje: GJEDNJ) me kategorizim adekuat, mundësisht duke theksuar rastet e përzgjedhura.

Rezultatet e pritura

- Profesionistët ligjorë mund të gjejnë me lehtësi vendimet gjyqësore në interes të tyre
- Procesi i anonimizimit dhe kategorizimit të vendimeve gjyqësore është thjeshtuar.

OBJEKTIVI STRATEGJIK 3

Mbështetja e digjitalizimit të proceseve të brendshme të Këshillit

Sistemet e Menaxhimit të Burimeve Njerëzore dhe Informacionit (tutje: SMBNJI) do të zhvillohen si për gjyqtarët ashtu edhe për stafin e gjykatave. Të dyja këto SMBNJI do të lidhen me SMIL në mënyrë që të mundësojnë raporte realiste të performancës të bazuara në shifrat në “Ekuivalent me orar të plotë” (full Time Equivalenet, FTE - domethënë, bazuar në numrin e personave që punojnë numrin standard të orëve,

në krahasim me personat që punojnë me kohë të pjesshme, sipas përkufizimit të CEPEJ).¹⁴ Do të thjeshtojë gjithashtu menaxhimin e përdoruesve, marrin të dhëna të ndërlidhura me performancën, etj. Do të digjitalizohen edhe proceset e menaxhimit të financave për gjykatat dhe për Këshillin.

3.1. Sistemi i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore për gjyqtarët

Sistemi i dosjeve elektronike "e-File" për gjyqtarët do të mundësojë ruajtjen e modullit të të dhënave personale, menaxhimin e karrierës, mbështetjen e vlerësimit të performancës, disiplinimin dhe trajnimin. Këto sisteme të reja do të lidhen me SMIL-in për të lejuar prodhimin e statistikave kuptimplote të performancës së gjykatës bazuar në numrin efektiv të anëtarëve të gjyqtarëve (ekuivalent me orar të plotë (Full Time Equivalent, FTE) dhe jo në shifrat nominale).¹⁵

Rezultatet e pritura

- SMBNJI për gjyqtarët është në funksion.
- SMBNJI është i ndërveprueshëm me SMIL.

3.2. Sistemi i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore për stafin administrativ të gjykatave

Sistemi i "Burimeve Njerëzore" për stafin administrativ të gjyqësorit të Kosovës do të mundësojë ruajtjen e të dhënave personale të stafit. Sistemi synon të ketë module për: menaxhimin e karrierës, mbështetjen e vlerësimit të performancës, pushimet, disiplinën dhe trajnimin.

Këto sisteme të reja do të lidhen me SMIL-in për të lejuar prodhimin e statistikave kuptimplote të performancës së gjykatës bazuar në numrin efektiv të anëtarëve të personelit administrativ (ekuivalent me orar të plotë (Full Time Equivalent, FTE) dhe jo në shifrat nominale).¹⁶

Rezultatet e pritura

- SMBNJI për personelin administrativ është vendosur.
- SMBNJI për personelin administrativ i ndërveprueshëm me SMIL.

3.3. Sistemi i Menaxhimit të Financave

Këshilli do të rrisë efikasitetin dhe transparencën në fushën e financave, duke filluar nga planifikimi buxhetor, ndarja e mjeteve, zotimi i tyre, shpenzimet, raportimi financiar, të hyrat dhe depozitat si dhe pasuritë jo financiare (pasuritë kapitale dhe jokapitale).

¹⁴ Shih Rekomandimi 15 i Raportit KOSEJ 2020 për TI.

¹⁵ Shih Rekomandimi 15 i Raportit KOSEJ 2020 për TI.

Me këtë sistem softuerik, Këshilli synon të krijojë një sistem të avancuar i cili do të digjitalizojë procesin e punës që aktualisht po zhvillohet përmes MS Excel dhe regjistrave manualë në Këshill por edhe disa nga regjistrat digjitalë të pjeshëm.

Sistemi do të jetë i ndërveprueshëm me Sistemin Informativ të Menaxhimit Financiar në Kosovë (tutje: SIMFK) i mirëmbajtur nga Thesari, SMIL si dhe regjistrat Civil, Biznesit dhe Regjistrin e Adresave.

Gjithashtu, ky sistem synon të krijojë mundësi teknike të lidhjes me sistemin e-Pasuria për menaxhimin e pasurisë nga Ministria e Punëve të Brendshme - MPB (nëse ekziston marrëveshje ndërmjet institucioneve për menaxhimin e pasurisë).

Rezultatet e pritura

- Ekziston një sistem i përbashkët i menaxhimit të financave për Këshillin dhe gjykatat.
- Sistemi i përbashkët i menaxhimit të financave i ndërveprueshëm me SIMFK.
- Sistemi i përbashkët i menaxhimit të financave i ndërveprueshëm me SMIL.
- Sistem i përbashkët i menaxhimit të financave me regjistrat Civil, Biznesit dhe Adresave.

Monitorimi dhe qeverisja e strategjisë

Kjo strategji e TI-së pasqyron qëllimet e organizatës (biznesit) në mënyrë që të përfshijë TI dhe palët e tjera të interesit në arritjen e këtyre qëllimeve. Këshilli do të përcaktoj me detaje më të hollësishme hapat e nevojshëm për zbatimin e tij dhe kohën përkatëse si dhe çdo varësi ndërmjet tyre.

Matja e arritjes së qëllimeve strategjike do të jetë kështu shumë e drejtpërdrejtë duke monitoruar progresin e objektivave me tregues specifikë, të matshëm, të arritshëm, përkatës dhe me kohë të përcaktuar për arritjen e rezultateve të strategjisë.

Nga ana tjetër, përveç qëllimeve të matshme, strategjia e TI-së do të luajë një rol të rëndësishëm edhe si një faktor që mundëson bashkëpunimin, avancimin teknologjik dhe promovimin e praktikave të mira.

Prandaj, strategjia e TI-së është harmonizuar me dokumentet e tjera strategjike dhe synimet përkatëse në sektorin e drejtësisë.

Në mënyrë që të adresohen siç duhet, parimet e qeverisjes së TI-së duhet të zgjerohen për të qeverisur edhe aspektet strategjike të TI-së, duke përfshirë monitorimin e zbatimit të strategjisë.

Për më tepër, strategjia do të ketë një "sponsor" në formën e një zyrtari të përkushtuar të nivelit të lartë me autoritetin për të mbrojtur dhe zbatuar parimet strategjike dhe planin përkatës të veprimit. Një "sponsor" i tillë duhet të jetë gjithashtu në gjendje të garantojë dhe mbikëqyrë përputhjen me strategjitë që mbulojnë organet e tjera në sektorin e drejtësisë, Këshilli Prokurorial i Kosovës (tutje: KPK), Ministria e Drejtësisë (tutje: MD).

Drejtori i Departamentit të TI-së do t'i raportojë rregullisht Këshillit për zbatimin e strategjisë dhe menjëherë do të njoftojë Kryesuesin e Këshillit për çdo çështje të mundshme që mund të pengojë ose ndikojë në zbatimin e saj.

Faktorët kryesorë të suksesit

Në sektorin e drejtësisë, faktorët kryesorë të suksesit të iniciativave të TI-së zakonisht mund të kategorizohen në katër komponentë kryesorë:

1. Komponenta Teknike (IT): zgjedhja e arkitekturës së përshtatshme, teknologjisë, metodës së zhvillimit, kapaciteteve të kompjuterëve, kapacitetet e serverëve për procesimin dhe ruajtjen e të dhënave, pajisjeve të rrjetit, pajisjeve të sigurisë, etj.
2. Komponenti organizativ: Burimet Njerëzore të Teknologjisë së Informacionit (TIK), plani i zbatimit, plani për menaxhimin e ndryshimit në organizatë së bashku me prezantimin e një sistemi të ri informacioni, trajnimi dhe mbështetja e përdoruesve.
3. Komponenti legjislativ (rregullator): analiza e plotë e rregulloreve ekzistuese siguron rëndësinë, saktësinë, përputhshmërinë me rregulloret, ndërsa në të njëjtën kohë, analiza mund të përdoret gjithashtu për të formuluar propozime për përshtatje dhe ndryshime të legjislacionit, rregullave dhe proceseve të biznesit, me theks në optimizimin duke garantuar respektimin dhe zbatimin e të drejtave themelore.
4. Komponenti i biznesit: objektivat e biznesit të përcaktuar qartë me analiza investimi, duke përfshirë mbrojtjen e investimeve, mbulimin e kostove dhe qëndrueshmërinë, monitorim të vazhdueshëm të arritjes së objektivave të përcaktuara bazuar në tregues të matshëm.

Vëmendja, planifikimi dhe koordinimi i barabartë për secilin prej këtyre komponentëve kyç në planifikimin, zhvillimin dhe qeverisjen e TI-së është thelbësor për suksesin e iniciativave të TI-së në mjedisin gjyqësor. Për më tepër, me secilin nga këta katër komponentë, duhet të përcaktohen dhe të përfshihen objektiva të përcaktuara qartë dhe të matshme, së bashku me një plan për monitorimin e efektivitetit dhe arritjes së objektivave dhe niveleve të shërbimit. Vetëm në këtë mënyrë mund të supozojmë se strategjia do të zbatohet me sukses duke dhënë rezultatet e dëshiruara.

Modeli i komponentës së njëjtë mund të aplikohet gjithashtu edhe në çdo projekt të caktuar të TI-së, me suksesin e tij që varet drejtpërdrejtë nga sa mirë koordinohen komponentët kryesorë të lartpërmendur.

1. Qeverisje efektive dhe bashkëpunuese e TI-së

Një sistem efektiv i qeverisjes së TI-së është parakusht për planifikimin efektiv dhe efikas, ofrimin dhe mbështetjen e shërbimeve të TI-së. Qeverisja e TI-së duhet të bazohet në një grup formal të parimeve, proceseve dhe strukturës organizative përkatëse që së bashku qojnë në përdorimin efektiv dhe të kontrolluar të TI-së në mënyrë që të krijohen rezultate të matshme.

Parimet kryesore të qeverisjes së TI-së që Këshilli do t'i adresojë dhe zbatojë:

- *Propozimi, vlerësimi, miratimi dhe ndërprerja e iniciativave të TI-së:* një sërë procedurash dhe rregullash për të vendosur se kush ka të drejtë të propozojë iniciativa do të miratohen nga

Këshilli, duke përcaktuar se si do të kryhet procesi i përzgjedhjes së iniciativave të propozuara (d.m.th. investimeve), duke përfshirë caktimin e autoritetit (p.sh. një komitet drejtues) i cila ka autoritetin dhe përgjegjësinë për të marrë vendime të tilla. Për më tepër, procedura duhet të ofrojë gjithashtu mjete për prioritetizimin e projekteve (investimeve) të përzgjedhura, në mënyrë që të mund të planifikohen aktivitetet përpara. Zakonisht, ekziston një hendek i madh midis kërkesave për projekte dhe aftësisë për t'i zbatuar ato, kështu që duhet të vendoset një mekanizëm për të mundësuar që projektet të renditen në mënyrë sekuenciale dhe të zbatohen në përputhje me rrethanat.

- *Dukshmëria e iniciativave të planifikuara dhe të vazhdueshme të TI-së*: për çdo iniciativë të TI-së, plani i dukshmërisë (ritja e ndërgjegjësimit publik, raportimi, ruajtja e pranisë mediatike, hyrja në gara) do të miratohet dhe ndiqet.
- *Identifikimi dhe përfshirja e akterëve përkatës*: Duke ndjekur udhëzimet e CEPEJ-it, palët e interesit dhe përdoruesit e ardhshëm do të përfshihen ngushtë në të gjitha fazat e vendimeve të lidhura me TI-në, nga planifikimi deri te ekzekutimi. Për më tepër, siç rekomandohet në pakon e mjeteve të CEPEJ,¹⁷ të gjitha palët e interesit dhe përfituesit e shërbimeve të TI-së në gjyqësor duhet të identifikohen dhe t'u jepet një mundësi formale për t'u dëgjuar nga autoriteti qeverisës i TI-së. Me një përfaqësim kaq të gjerë, çdo iniciativë e TI do të jetë gjithëpërfshirëse, e harmonizuar më mirë, e vetë promovuar dhe relevante në të gjithë gjyqësorin.
- *Pronësia dhe përgjegjësia*: çdo iniciativë (projekt) e TI-së do të ketë një "pronar" (zakonisht pronarin e procesit të biznesit), përgjegjës për zbatimin dhe mbështetjen adekuate të iniciativës.
- *Menaxhimi i projektit*: Metodologjia e qeverisjes së TI-së e miratuar nga Këshilli do të përfshijë informacione dhe udhëzime për metodologjinë e projektit të zgjedhur për t'u përdorur në projektet e TI-së.

Përveç kësaj, Këshilli do të bashkëpunojë me institucionet nga degët e ndryshme të pushtetit brenda sektorit të drejtësisë për të arritur qëllimet e përbashkëta dhe do të mbështesin themelimin e një trupi të përbashkët koordinues për të lehtësuar harmonizimin e iniciativave të palëve të ndryshme të interesit. Detyrat e këtij organi të përbashkët koordinues mund të përfshijnë edhe koordinimin e programeve dhe projekteve, vendosjen e standardeve të ndërveprimit, harmonizimin e iniciativave për ndryshime të legjislacionit, realizimin e projekteve, shkëmbimin e përvojave, koordinimin e iniciativave arsimore, koordinimin dhe krijimin e përbashkët të programeve për donatorët, dhe monitorimin e ekzekutimit të strategjisë së përbashkët.¹⁸

2. Rregullat për prioritetizimin e nismave të reja të TI

Kur ofrohet ndihma e donatorëve, shpesh mund të duket një ide e mirë ta pranosh atë: gjithmonë më mirë të kesh më shumë se më pak. Megjithatë, në fushën e zhvillimit të sistemeve softuerike kjo mund të ketë të meta serioze. Çdo sistem ka nevojë për angazhimin e profesionistëve për të udhëhequr zhvillimin, projektimin, testimin e tij, për të vendosur mbi karakteristikat dhe veçoritë e tij. Pa këtë, kontraktorët nuk do të jenë në gjendje të ofrojnë mjete të dobishme, dhe lansimi i një mjeti që nuk i plotëson nevojat e përdoruesve dhe/ose i mungon cilësia adekuate do të ishte më shumë një pengesë se një hap përpara për

¹⁷ <https://www.coe.int/en/web/cepej/toolkits> shih faqet 25-26 veçanërisht.

¹⁸ Shih "Rekomandimet për transformimin digjital të sektorit të drejtësisë, ekstrakt i KGJK-së" i EUKOJUST, seksioni 8.4.1.

procesin e digjitalizimit, edhe për vetë Këshillin i cili promovoi një mjet të tillë. Për më tepër, çdo sistem i ri kërkon mirëmbajtje dhe përmirësime, dhe në parim kërkon harduer të dedikuar. Të gjitha këto kanë implikime financiare që janë shumë sfiduese për kapacitetet e Këshillit.

Prandaj paraqitet nevoja të vlerësohet nëse ka mjaft burime njerëzore në dispozicion për të shoqëruar realizimin e një projekti të propozuar të caktuar, dhe pasi burimet janë gjithmonë të kufizuara dhe ka shumë detyra të tjera paralele, është e nevojshme të ketë një metodologji për të vlerësuar cilat projekte do të meritonin një investim të kohës së gjyqtarëve dhe stafit të gjykatës për zhvillimin e tyre, dhe si t'i rendisim ato sipas prioriteteve kur ka më shumë se një projekt të tillë.

Për të shmangur pengesat (qoftë financiare, njerëzore ose teknike), nismat (projektet) e TI do të zgjidhen për zbatim në bazë të prioritetit të tyre.

Qeverisja e TI-së do të përfshijë një sërë procedurash dhe rregullash për të vendosur se kush ka të drejtë të propozojë iniciativa, duke përcaktuar se si do të kryhet procesi i përzgjedhjes së nismave të propozuara (përfshirë donacionet). Këshilli do të formojë një organ të caktuar (p.sh. një komitet drejtues) me autoritetin dhe përgjegjësinë për të vlerësuar qëllimet dhe modalitetet e projekteve/iniciativave të propozuara, duke marrë parasysh edhe përputhshmërinë e tyre me strategjinë, dhe do t'i dorëzojë Këshillit rekomandimin për prioritizimin e tyre ose jo sipas procedurave të saj të brendshme.

Procedurat do të ofrojnë mjete për prioritizimin e projekteve të përzgjedhura (dhe investimet korresponduese), në mënyrë që të mund të planifikohen aktivitetet përpara. Zakonisht, ekziston një hendek i madh midis kërkesave për projekte dhe aftësisë për t'i zbatuar ato, kështu që duhet të vendoset një mekanizëm për të mundësuar që projektet të renditen në mënyrë sekuenciale dhe të zbatohen në përputhje me rrethanat.

Duke ndjekur instrumentin dhe udhëzimet e CEPEJ-it për prioritizimin e projekteve dhe investimeve, do të zgjidhet ose zhvillohet modeli i duhur për vlerësimin e një projekti.¹⁹

Është e arsyeshme që projektet në sektorin publik të mos maten vetëm me potencialin e krijimit të vlerës ekonomike (kthimi në investime, kosto/përfitimi), por të merret parasysh edhe ndikimi në publik, përafrimi me një strategji të nivelit më të lartë dhe vlerat e tjera të paprekshme të projektit, duke përfshirë analizën e rrezeve dhe përfitimeve.

Projektet, të cilat tashmë kanë filluar dhe ato që janë në përputhje me dokumentin aktual strategjik, duhet të kenë gjithmonë prioritet më të lartë në krahasim me ato që nuk janë.

Të gjithë këta komponentë do të merren parasysh në procedurat e vlerësimit, duke përdorur rregulla dhe matës të paracaktuar, duke shmangur kështu vendimet arbitrare. Prandaj, vetë përdorimi i TI nuk duhet të bëhet kurrë prioritet, prioritetet nuk duhet të jenë të drejtuara nga teknologjia, por të bazohen në analiza gjithëpërfshirëse, duke u fokusuar në nevojat dhe qëllimet reale.²⁰

¹⁹ Instrumenti i CEPEJ për zbatimin e Udhëzimeve për Drejtësinë Kibernetike, f. 26.

²⁰ UDHËZIME SE SI TË NXITEN NDRYSHIMET NË DREJTIM TË DREJTËSISË KIBERNETIKE e CEPEJ-it, udhëzim §80, f. 59.

3. Përfshirja e përdoruesve

Një nga arsyet mbizotëruese për përvetësimin e ngadaltë të sistemeve të informacionit ose përdorimin e tij të pasaktë është mungesa e njohurive dhe ndërgjegjësimit (për sistemin ose veçoritë e tij).

Për përdoruesit e brendshëm të sistemit, si dhe për palët e tjera të interesit, një tregues kyç për rritjen e ndërgjegjësimit është ndërtimi i aleancës me përdoruesit dhe formimi i komuniteteve (rreth sistemit të TI-së, vizionit, strategjisë ose një projekti të caktuar). Në këtë mënyrë, anëtarët e një komuniteti jo vetëm që janë të vetëdijshëm për aftësitë dhe funksionet e një sistemi të caktuar, por gjithashtu zhvillojnë një ndjenjë përkatësie ndaj projektit.

Hapat e mëposhtëm do të merren parasysh për të ndërtuar grupe bashkëpunimi rreth projekteve:

- *Përfshirja nga afër dhe e hershme e përdoruesve dhe palëve të interesit*²¹ në zhvillimin dhe testimin e sistemit, duke u mundësuar atyre të jenë pjesë e projektimit dhe zhvillimit.
- *Rritje e dukshmërisë dhe komunikimit (të rregullt) me përdoruesit*:²²
 - publikimi dhe shpërndarja e lajmeve, përditësimeve, raporteve të statusit (online, duke përdorur emalin).
 - postimi rregullisht "si-të" të shkurtra dhe sugjerime rreth veçorive (të fshehura) të sistemit.
 - informimi i përdoruesve dhe palëve të tjera të interesit në rast të ngjarjeve të jashtëzakonshme (arritje, shpërblime).

4. Legjislacioni dhe rregulloret që mundësojnë transformimin digjital të drejtësisë kosovare

Për të mbështetur transformimin e sistemit të drejtësisë kosovare në digjitale sipas paracaktimit, duhet të pasojnë ndryshimet e legjislacionit dhe rregullores, duke ofruar bazë ligjore për përdorimin e teknologjive të reja dhe ndryshime në proceset e biznesit, paralelisht me ato klasike.

Futja e vërtetimeve dhe nënshkrimeve digjitale/elektronike, vendosja e vlefshmërisë ligjore të dokumenteve digjitale, rregullimi i komunikimit elektronik të gjykatave, janë disa shembuj të këtyre ndryshimeve.

Për më tepër, me prezantimin e proceseve të mbështetura nga TI (në gjykatë), shpesh bëhet e qartë se thjesht digjitalizimi i procedurës klasike nuk do të sjellë përfitime pa përshtatjen e procedurës gjyqësore (të rregulluar). Prandaj, duhet të bëhen analizat e kornizës ligjore për çdo projekt digjitalizimi në mënyrë që të shfrytëzohet potenciali i plotë i proceseve të reja (digjitale).

²¹ Instrumenti, V. Përfshini për së afërmi përdoruesit e ardhshëm në zhvillimin e mjeteve gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit, f. 8.

²²Udhëzime, § 112, § 116.

5. Kontributi i ekspertëve të menaxhimit të ndryshimit dhe analizuesve të biznesit për të nxitur transformimin digjital

Sistemi gjyqësor, sipas definicionit, është një sistem i ngurtë, rezistent ndaj ndryshimeve, duke përfshirë edhe transformimin digjital.

Prandaj, çdo projekt digjitalizimi do të planifikojë me kujdes futjen e sistemeve dhe proceseve të reja. Për më tepër, në fazën e planifikimit do të kryhet një analizë e hollësishme e proceseve ekzistuese dhe rrjedhave të punës për të maksimizuar përfitimet e proceseve të prezantuara (digjitale).

Analizat e praktikave të mira të tjerëve mund të jenë shumë të dobishme në këtë proces, të kombinuara me ekspertë të jashtëm, të cilët mund të ofrojnë perspektiva dhe përvoja të reja, duke rritur më tej rëndësinë e analizave.

Përndryshe, ekziston rreziku që digjitalizimi, pa ndryshuar proceset, të mos arrijë rezultatet dhe qëllimet e dëshiruara.

6. Departamenti i TI-së i fortë dhe me staf të mjaftueshëm

Një implementim i suksesshëm dhe efikas i sistemeve dhe mbështetjes së TI-së nuk mund të ketë sukses pa staf të përkushtuar dhe të motivuar të TI-së, si në Këshilli ashtu edhe në gjykatat individuale. Këshilli ndeshet me sfida të konsiderueshme në përpjekje për të siguruar qëndrueshmërinë dhe plotësimin e duhur të vendeve të punës duke pasur parasysh rritjen e vazhdueshme të numrit dhe fushëveprimit të detyrave që kryen.

Stafi joadekuat mund të rezultojë në kërcënim serioz për të gjitha aktivitetet e Këshillit në fushën e TI-së, dhe rrjedhimisht për të gjitha aktivitetet e gjykatës. Mbingarkimi i stafit ekzistues shpesh rezulton në efikasitet dhe cilësi më të ulët të punës së tyre, kënaqësi më të ulët personale dhe si pasojë përfundimtare, largim nga organizata. Këshilli është në dijeni se nëse nuk ndërmerren masa në një kohë të shkurtër, jo vetëm që do të ketë rrezik për pasojat negative për zbatimin e iniciativave të reja, por gjithashtu mund të krijojë sfida serioze dhe të ndikojë negativisht në të arriturat e realizuara me SMIL në gjykata. Këshilli do të marrë parasysh përvojat e organizatave dhe institucioneve tjera vendore dhe ndërkombëtare si dhe rekomandimet e ekspertëve në këtë fushë. Prandaj, udhëzimet e mëposhtme do të merren parasysh dhe ndoshta do të miratohen për të trajtuar situatën e stafit në afat të gjatë.

- *Shpërblimi i punonjësve*: duhet bërë çdo përpjekje për të siguruar dispozita të qëndrueshme buxhetore për *shpërblim të përshtatshëm dhe të qëndrueshëm* të të gjithë punonjësve të TI me synimin për të mbajtur punonjësit aktualë por edhe për të rritur interesin për punëkërkuarit në këtë fushë.
- *Trajnim i vazhdueshëm i punonjësve*: duhet të zbatohet planifikimi i rregullt (vjetor) i trajnimeve të personalizuara dhe të vazhdueshme të çdo punonjësi të TI-së në mënyrë që ata të kryejnë detyrat e tyre më mirë dhe më shpejt, duke ruajtur dhe zgjeruar njohuritë dhe aftësitë e ekspertëve të tyre.²³ Punonjësit duhet të inkurajohen që të marrin certifikimin e ekspertit në fushën e tyre të ekspertizës së TI-së.
- *Përvetësimi dhe shkëmbimi i njohurive, praktikave të mira dhe përvojave*: ndërmjet punonjësve (dhe ndoshta më gjerë) duhet të inkurajohet zyrtarisht në formën e ofrimit të literaturës së ekspertëve, pjesëmarrjes (dhe mundësisht pjesëmarrjes aktive) në

²³ Shihni *Vlerësimin e nevojave për trajnime për TIK për stafin e TI-së (KGJK & KPK)* të përgatitur nga EUKOJUST në 2021.

konferenca, etj.

- *Caktimi i detyrave dhe fuqizimi*: punonjësit duhet të kenë autorizimin dhe kompetencat e duhura për të marrë vendime që u mundësojnë kryerjen më të mirë të punës. Duke marrë vendime, punonjësit gjithashtu pranojnë përgjegjësinë për to dhe zhvillojnë një ndjenjë pronësie ndaj punës së tyre.

7. Infrastruktura dhe pajisjet teknike

Sigurimi dhe ofrimi i infrastrukturës dhe pajisjeve adekuate teknike është thelbësor për të mbështetur punën e aplikacioneve në të gjitha nivelet nga niveli i serverit në nivelin e përdoruesit, duke mundësuar arritjen e rezultateve të synuara nga përdorimi i TI-së.

Në rastin ideal, përdoruesit e sistemit nuk duhet të vërejnë asnjë aspekt teknik të sistemit, por duhet të jenë në gjendje të fokusohen në punën e tyre.

Prandaj, infrastruktura dhe pajisjet duhet të plotësojnë gjithmonë kërkesat e aplikacioneve në aspektin e kapacitetit, shkallëzueshmërisë, besueshmërisë.

Në nivelin e infrastrukturës, kjo përfshin pajisje të besueshme dhe të fuqishme të serverit, kapacitet të duhur të rrjetit, kapacitet të lartë të të dhënave dhe kompjuterë desktop të përshtatshëm për përdoruesit.

Duke pasur parasysh rëndësinë e tij, prokurimi dhe zëvendësimi i pajisjeve do të planifikohet shumë më përpara. Prandaj, do të sigurohet financimi i rregullt buxhetor, duke evituar varësinë nga financimet e herëpashershme me donacione.

Gjithashtu, do të vendoset një afat kohor i detyrueshëm i funksionimit dhe zëvendësimit të rregullt për çdo lloj pajisje (përfshirë pajisjet e përdoruesit), kështu që pajisja do të zëvendësohet pas një periudhe të caktuar funksionimi, duke shmangur kështu zëvendësimin vetëm pas dështimeve, gjë që zakonisht është jashtëzakonisht e kushtueshme për shkak të kohës joproduktive, humbjeve të mundshme të të dhënave dhe tarifave përkatëse të ekspertëve të TI-së.

Si rregull, pajisjet duhet të zëvendësohen pasi të ketë skaduar periudha e garancisë (zakonisht 3-5 vjet).²⁴

Këshilli do të vazhdojë të punojë së bashku me institucionet tjera publike të Kosovës, siç janë Agjencia e Shoqërisë së Informacionit, Këshilli Prokurorial i Kosovës, Policia e Kosovës, Ministria e Drejtësisë dhe institucionet tjera publike të cilat në të ardhmen mund të bëhen relevante për bashkëpunim në fushën e TI. Një bashkëpunim i tillë do të synojë përdorimin e infrastrukturës së përbashkët të TI, siç është rrjeti qeveritar, burimet e qendrës së rimëkëmbjes nga fatkeqësitë, shërbimi i postës elektronike, portali e-Kosova, licencat e softuerit dhe sistemet e tjera të rëndësishme që Këshilli dhe gjykatat mund t'i përdorin për funksionimin e tyre. Për shkak të kostos së lartë të investimeve në TI, ky bashkëpunim është shumë i rëndësishëm për Këshillin dhe do të shtrihet në të gjitha fushat e mundshme në infrastrukturë dhe ofrimin e shërbimeve, duke respektuar plotësisht kërkesat kushtetuese të pavarësisë së gjyqësorit dhe duke garantuar që të dhënat gjyqësore do të mbeten ekskluzivisht nën kontrollin e Këshillit.

²⁴ Siç vërehet në vlerësimin e infrastrukturës së TIK-ut të EUKOJUST: Infrastruktura e disponueshme, nevojat për ndërhyrje dhe përmirësim në gjykatat dhe prokuroritë e Kosovës, prodhuar në vitin 2021, nuk është kështu dhe investimet në pajisjet e TI-së janë ende prapa.

8. Mirëmbajtja dhe rritja e sigurisë së sistemeve të TI-së dhe mbrojtja e të dhënave personale

Me hyrjen e drejtësisë digjitale, gjyqësori gradualisht po e transformon funksionimin e tij nga bota fizike në atë digjitale. Rrjedhimisht, gjithnjë e më shumë dosje lëndësh dhe informacione ekzistojnë vetëm në formë digjitale. Prandaj, prezantimi dhe mbajtja e një politike për sigurinë e informacionit me auditime të rregullta, që përfshijnë gjithashtu mbrojtjen e të dhënave (përfshirë të dhënat personale) dhe disponueshmërinë e shërbimit do të jetë me rëndësi të madhe.

Çështjet e sigurisë në e-drejtësinë mund të klasifikohen përafërsisht si në vijim:

- *Parandalimi i qasjes së paautorizuar*: sistemi në çdo rrethanë duhet të lejojë qasje në informacion vetëm për përdoruesit e autorizuar. Prandaj, do të krijohet një infrastrukturë e përshtatshme vërtetimi dhe autorizimi (p.sh. IKP), me një sistem të aftë për të vendosur origjinalitetin e një përdoruesi përtej çdo dyshimi (p.sh. certifikata digjitale) dhe për rrjedhojë të autorizojë përdoruesin për qasje bazuar në politikën e duhur të sigurisë dhe rregulloret në vijim për mbrojtjen e të dhënave personale. Të gjitha aktivitetet në lidhje me qasjen e përdoruesit në burimet e TI-së do të auditohen, me një sistem të vendosur për zbulimin dhe paralajmërimin e hershëm të ndërhyrjeve.
- *Sigurimi i integritetit dhe parandalimit të humbjes së të dhënave*: në një mjedis që mbështetet në informacione dhe dokumente në formë elektronike, humbja ose ngatërrimi i të dhënave mund të ketë efekte të paparashikueshme, jo vetëm për procedurën gjyqësore, por edhe për të gjithë gjyqësorin. Prandaj, politikat dhe masat teknike që parandalojnë ndryshimin e paautorizuar ose të paqëllimshëm (përfshirë fshirjen) e të dhënave duhet të përcaktohen dhe të zbatohen rreptësisht. Integriteti i të dhënave do të sigurohet duke përdorur teknika të ruajtjes afatgjatë, zakonisht duke përfshirë përdorimin e nënshkrimeve elektronike dhe vulave elektronike, me mekanizma të përshtatshëm të validimit. Humbja e të dhënave duhet të parandalohet duke përdorur politikat e parandalimit dhe rikuperimit nga fatkeqësitë, që zakonisht përfshijnë kopje rezervë të rregullt (offline dhe online), të kombinuara me një ose më shumë qendra rezervë të TI-së (sajte) me përsëritje të të dhënave.
- *Disponueshmëria e shërbimit*: një nga sulmet më të zakonshme të sigurisë ka për qëllim ta bëjë një sistem ose shërbim të padisponueshëm. Në gjyqësor, çdo humbje e shërbimit (elektronik) mund të ketë pasoja të rënda. Prandaj, masat e sigurisë me politika të disponueshmërisë së lartë që parandalojnë kohën e ndërprerjes do të vendosen dhe zbatohen në çdo kohë. Kjo do të përfshijë sisteme për parandalimin e sulmeve të mohimit të shërbimit (DoS), të kombinuara me arkitekturë me disponueshmëri të lartë (p.sh. dyfishimi i sajteve/shërbimeve, grupimi, balancimi i ngarkesës, etj.).

9. Mbështetje e pandërprerë TI-së dhe trajnime të vazhdueshme për përdoruesit dhe sistemet

Mbështetja adekuate dhe lehtësisht e disponueshme e përdoruesve është një nga themelet e një funksionimi të suksesshëm të çdo sistemi të implementuar të TI-së. Prandaj, do të krijohet një zyrë shërbimesh profesionale (e dedikuar), duke ofruar mbështetje të dyfishtë të synuar për çdo sistem të TI-së:

1. Ofrimi dhe menaxhimi i shërbimeve të Departamentit të Teknologjisë së Informacionit për përdoruesit - Këshilli miraton dhe zbaton Marrëveshjen e Nivelit të Shërbimit (Service Level Agreement, SLA) bazuar në praktikën më të mira të Bibliotekës së Infrastrukturës së

Teknologjisë së Informacionit (Information Technology Infrastructure Library, ITIL) dhe standardin ISO 20000.

2. Mbështetje thelbësore – e ofruar nga praktikuesit, anëtarët e grupit të interesit, të cilët aktualisht punojnë çdo ditë me sistemin (ata mund të punojnë në të njëjtën kohë si trajnerë në trajnime).
3. Mbështetje teknike – e ofruar nga profesionistë të TI-së.

Pavarësisht kërkesave të ndryshme profesionale për personelin e shërbimit teknik dhe thelbësor, mbështetja e TI-së do të organizohet në mënyrë qendrore, duke ndarë softuerin e përbashkët të ndihmës dhe bazën e njohurive.

Për çështjet teknike që përfshijnë infrastrukturën lokale të TI (p.sh. desktopët, printerët), do të organizohet ndihma lokale.

Planifikimi dhe organizimi i trajnimit të përdoruesve do të planifikohet dhe koordinohet brenda fazës së vendosjes së çdo projekti, me qëllim që përdoruesit të marrin trajnime brenda një jave nga vendosja.

Në secilin rast, zbatuesi (kontraktori) do të duhet të sigurojë cilësinë dhe dokumentacionin adekuat teknik dhe përdorues për secilin prej moduleve funksionale si për përdorimin e moduleve funksionale së bashku si një sistem përfundimtar në fazën më të hershme të mundshme. E njëjta gjë duhet të ofrohet edhe në një formë të përshtatshme për modulet e përmbajtjes së e - Mësimi. Kurrikula e trajnimit të përdoruesve dhe e - Mësimi do të hartohet nga kontraktori në bashkëpunim me grupin e projektit, duke siguruar rëndësinë (përmbajtësore) të përmbajtjes së trajnimit.

Personeli mbështetës thelbësor për sistemet e TI-së të bëra me porosi zakonisht nuk është i disponueshëm, prandaj ata duhet të trajnohen paraprakisht. Koncepti i "trajnimit të trajnerëve" do të sigurojë këto:

1. "Trajnimi i trajnerëve" është koncepti, në të cilin përdoruesit, të përzgjedhur nga mjedisi i synuar, marrin trajnime të avancuara për t'ua përcjellë më vonë njohuritë përdoruesve kolegë. Do të rekomandohet që këta trajnerë të zgjidhen nga grupi i përdoruesve të fundit dhe që ata të qëndrojnë në pozicionin e tyre më pas për të ruajtur përvojën e tyre të dorës së parë me aplikacionin. Në këtë mënyrë, trajnerët mbajnë kontakte të vazhdueshme si me sistemin ashtu edhe me përdoruesit e tjerë, dhe vazhdimisht grumbullojnë dhe përmirësojnë njohuritë e tyre. Kriteret e përzgjedhjes për trajnerë të tillë duhet të përfshijnë aftësinë kompjuterike, njohjen me aspektet ligjore të procedurave gjyqësore dhe aftësi të mira ndërvepruese me njerëzit. Ky hap duhet të kryhet shumë përpara datave të krijimit, mundësisht gjatë fazës së pilotimit, nëse ka një të tillë.
2. Më pas do të organizohet rregullisht trajnimi i përdoruesve, ku trajnerët, të arsimuar gjatë hapit të parë, mund të ndihmojnë ose kryejnë trajnimin.

Për punë të rregullt dhe cilësore me sistemet e TI-së, është shumë e rëndësishme që përdoruesit të trajnohen rregullisht dhe të sigurohen vazhdimisht se askush nuk do të mbetet pas.

Së bashku me këtë, do të krijohet edhe një sistem testimi, i cili do të sigurojë të njëjtën ndërfaqe (inter face) të përdoruesit dhe funksionalitet si sistemi i krijimit, duke mundësuar përdorimin e sistemit pa kufizime dhe pasoja. Në këtë mënyrë, përdoruesve u jepet mundësia të testojnë dhe të familjarizohen me

sistemin e ri, duke mos pasur nevojë të presin për trajnimin e radhës ose të ndërhyjnë me sistemin e krijimit.

10. Financimi adekuat i operacioneve dhe projekteve të TI-së

Përcaktimi i burimeve të mjaftueshme për operacionet ose projektet e TI-së është kërkesa kryesore për arritjen e qëllimeve të tyre²⁵, prandaj përdorimi i tyre do të planifikohet me kujdes dhe do të sigurohet shumë më përpara.

Megjithatë, duke marrë parasysh natyrën aktuale heterogjene të financimit të operacioneve dhe projekteve të TI-së në Këshill, duke u mbështetur shumë në grante dhe donacione, planifikimi afatgjatë nuk është gjithmonë i mundur.

Burime të ndryshme financimi mund të përbëjnë një kërcënim potencial nëse ushtrojnë ndikimin e tyre në vendimmarrje në lidhje me arkitekturën dhe infrastrukturën e sistemit, ose prioritetet e projektit. Një situatë e tillë mund të çojë potencialisht në sisteme informacioni thelbësisht të ndryshme, të pamundur për të ndarë as informacionin as infrastrukturën dhe në esencë të bëhen zgjidhje të izoluar (ose zgjidhje ishuj).

Prandaj, për të mundësuar planifikimin afatgjatë të kostos, një nga aspektet e rëndësishme kur zgjedh teknologjinë e duhur, duhet të jetë aspekti ekonomik. Vendimet për (ose kundër) një teknologji të caktuar duhet të bazohen në analizat përkatëse të kostos/përfitimit.

Gjithashtu, do të merret parasysh edhe mbrojtja e investimeve. Investimet e kaluara në teknologji nuk duhet të neglizhohen, veçanërisht në rastin kur teknologjia ekzistuese mund të ripërdoret në projektet e ardhshme. Do të shmangen kostot shtesë duke zgjedhur teknologjinë e re mbi ekzistuesen pa një rast të qartë biznesi.

Për më tepër, do të llogariten dhe vlerësohen kostot afatgjata të funksionimit dhe mirëmbajtjes për çdo skenar të mundshëm. Në këtë vlerësim, fokus i veçantë do të jetë mbulimi i kostos dhe qëndrueshmëria.

Teknologjia e patundshme me kosto të larta licencimi dhe mirëmbajtjeje do të shmanget nëse financimi afatgjatë nuk sigurohet dhe (nëse është e mundur) zëvendësohet me teknologji të përputhshme me çmime të arsyeshme.

Teknologjia e bazuar në standarde të hapura do të merret parasysh sa herë që të jetë e mundur. Standardet e hapura mundësojnë konkurrencën midis shitësve dhe parandalojnë bllokimet e shitësve. Ato gjithashtu zbatojnë përpueshmërinë ndërmjet teknologjive të ndryshme të hapura të bazuara në standarde. Standardet e hapura mundësojnë gjithashtu zbatime të teknologjive me kod të hapur, të cilat mund të përdoren në dizajn (dëshmim të koncepteve), testim, por ndonjëherë edhe në krijim, me kusht që mbështetja operative të jetë e disponueshme dhe e përballueshme.

²⁵ Instrumenti: IV. Alokimi i burimeve të duhura në përpjesëtim me qëllimet e projektit, f. 7

Mirënjohje për kontributin

Strategjia e TI bazohet në analizat, informacionet dhe rekomandimet e përfshira në disa dokumente, dhe në veçanti në dokumentin “Rekomandimet për Strategjinë dhe Planin për Transformimin Digjital të Sektorit të Sundimit të Ligjit – Ekstrakt për Këshillin Gjyqësor të Kosovës” përgatitur nga EUKOJUST në janar 2023 i cili tashmë ka identifikuar linjat kryesore strategjike dhe në raportin “Teknologjia e Informacionit në gjykata në vitin 2020” i nxjerrë nga projekti KOSEJ në shkurt 2022 i cili përveç një paraqitjeje të statusit të zhvillimit të teknologjisë informative përfshin edhe 22 rekomandime. Lista e plotë e dokumenteve të konsultuara është në Shtojcën 2.

Analiza e dokumentacionit është plotësuar gjatë takimeve me Kryesuesin e Këshillit, Kryetarin e Komisionit të Këshillit për Administrimin e Gjykatave dhe Drejtorin e Departamentit të TI-së të Sekretariatit të Këshillit, të cilët i falënderojmë për zëmërsisht për kontributin dhe njohuritë e tyre. Takimet për tema specifike me palë të jashtme të interesit, si me përfaqësues nga Byroja Ndërkombëtare për Narkotikë dhe Çështje të Zbatimit të Ligjit (INL) në gjykatat e Kosovës, kanë qenë gjithashtu shumë të dobishme.

Drafti është ndarë dhe vërtetuar në një punëtori me Grupin Punues të Këshillit për strategjinë e TI, të mbajtur në Prishtinë me 27 qershor 2023. Drafti përfundimtar përfshin komentet e marra gjatë punëtorisë të mbajtur me 28 shtator 2023 dhe komentet e marra më pas me email nga pjesëmarrësit e grupit punues.

Shtojca 1 – Grupi punues për përgatitjen e Strategjisë së TI për Këshillit Gjyqësor të Kosovës

1. Albert Zogaj, Kryesues i Këshillit Gjyqësor të Kosovës;
2. Fahret Vellija, Kryetar i Komisionit për Administrimin e Gjykatave;
3. Avni Mehmeti, Anëtar i Këshillit Gjyqësor të Kosovës;
4. Arjeta Sadiku, Anëtare e Këshillit Gjyqësor të Kosovës;
5. Shkelzen Maliqi, Drejtor i Përgjithshëm i Sekretariatit të Këshillit Gjyqësor;
6. Afrim Shala, Gjyqtar në Gjykatën e Supreme;
7. Arsim Hamzaj, Gjyqtar në Gjykatën e Apelit;
8. Burim Ademi, Gjyqtar në Gjykatën e Apelit;
9. Albina Shabani Rama, Kryetare e Gjykatës Themelore në Prishtinë;
10. Mustaf Tahiri, Kryetar i Gjykatës Themelore në Ferizaj;
11. Nikolle Komani, Kryetar i Gjykatës Themelore në Gjakovë;
12. Agron Maxhuni, Gjyqtar mbikëqyrës në Gjykatën Themelore Mitrovicë dega Vushtrri;
13. Fatmir Rexhepi, Drejtor i Departamentit të TI në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
14. Astrit Hoti, Drejtor i Departamentit Ligjor në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
15. Blerim Batatina, Drejtor i Departamentit të Evidencës Qendrore Penale në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
16. Vehbi Behluli, Drejtor i Departamentit të Financave në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
17. Muhamet Kurtishaj, Drejtor i Departamentit të Logjistikës në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
18. Besnik Ramosaj, Drejtor i Departamentit të Statistikave në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
19. Bislim Gashi, Drejtor i Njesisë për Menaxhimin e Burimeve Njerëzore në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
20. Ardian Berisha, Udhëheqës i Divizionit të Aplikacioneve në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
21. Hydajet Hyseni, Inspektor i lartë gjyqësore, Njësia për Inspektim Gjyqësor;
22. Flora Balidemaj, Inspektore e lartë gjyqësore, Njësia për Inspektim Gjyqësor;
23. Tevide Limani, Inspektore e lartë gjyqësore, Njësia për Inspektim Gjyqësor;
24. Burim Nikqi, Administrator i lartë i rrjetit kompjuterik në Zyrën e TI në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
25. Gëzim Kurshumliu, Administrator i lartë i sistemeve në Zyrën e TI në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
26. Enver Beha, Zyrtar i TI për siguri në Zyrën e TI në Sekretariatit e Këshillit Gjyqësor;
27. Sejdi Sadiku, Administrator i Gjykatës Themelore në Ferizaj;
28. Marko Jaksic, Zëvendës Administrator në Gjykatën Themelore Mitrovicë;
29. Hektor Vula, Shefi Zyrës për Menaxhimin e Lëndëve në Gjykatën Themelore në Gjakovë
30. Stephanie Lefeuvre, Menaxhere e projektit KoSEJ III;
31. Arben Isufi, Projekti EUKOJUST, Ekspert i infrastrukturës ligjore;
32. Simone Ginzburg, ekspert i CEPEJ-it;
33. Bojan Muršec, ekspert i CEPEJ-it.

Shtojca 2 – Lista e dokumenteve të konsultuara

Mjetet dhe dokumentet e CEPEJ

1. Udhëzime të CEPEJ se si të nxiten ndryshimet në drejtim të drejtësisë kibernetike [në gjuhën shqipe: <https://rm.coe.int/dokumenti-cyberjustice-guidelines-sq/1680abdb9d>]
2. Instrumenti i CEPEJ për zbatimin e udhëzimeve për drejtësinë kibernetike [në gjuhën shqipe: <https://rm.coe.int/dokumenti-cyberjustice-guidelines-sq/1680abdb9d>]
3. Manuali i CEPEJ mbi panelet e gjykatave [<https://rm.coe.int/cepej-2021-8-handbook-on-court-dashboards-en/1680a2c2f6>]
4. Udhëzime të CEPEJ për paraqitjen e shkresave elektronike në gjykatë (e-shkresa) dhe digjitalizimin e gjykatave [në gjuhën shqipe <https://rm.coe.int/cepej-2021-15-e-filing-guidelines-digitalisation-courts-sq/1680abdb9c>]
5. Karta Etike Evropiane e CEPEJ për përdorimin e inteligjencës artificiale (AI) në sistemet gjyqësore dhe mjedisin e tyre [<https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>]
6. Studimi i Fizibilitetit i CEPEJ: Futja e mundshme e një mekanizmi për certifikimin e mjeteve dhe shërbimeve të inteligjencës artificiale në sferën e drejtësisë dhe gjyqësorit, [<https://rm.coe.int/feasability-study-en-cepej-2020-15/1680a0adf4>]
7. CEPEJ Sistemet gjyqësore evropiane – Raporti i vlerësimit - Cikli i vlerësimit 2022 (të dhënat 2020) [<https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279>]
8. Udhëzimet e CEPEJ për video-konferencat në procedurat gjyqësore [në gjuhën shqipe: <https://rm.coe.int/dokumenti-cyberjustice-guidelines-sq/1680abdb9d>]
9. Fjalori i CEPEJ, në gjuhën shqipe: <https://rm.coe.int/cepej-2019-5final-glossaire-en-version-10-decembre-as/1680993c4c>

Strategjitë kombëtare

10. Strategjia e zhvillimit për proceset e biznesit në gjykata të mbështetur nga TI, Gjykata Supreme e Republikës së Sllovenisë [https://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=20170512093629]
11. Maltë - Strategjia e Drejtësisë Digjitale, Ministria [https://digitaljustice.gov.mt/wp-content/uploads/2023/05/DJS_2022_2027_ENG.pdf]
12. IT strategy (2012 – 2017), Kosovo Judicial Council [https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/reports/Kosovo-ICT-strategy_389023.pdf]

Raportet dhe rekomandimet

13. Harta e gjendjes së digjitalizimit të drejtësisë në Ballkanin Perëndimor, Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal, 2022 [<https://www.rcc.int/pubs/135/mapping-the-state-of-play-of-digitalisation-of-justice-in-the-western-balkans>]
14. Raporti i Auditimit të Teknologjisë Informativ: Sistemi Informativ i Menaxhimit të Rasteve të Këshillit Gjyqësor të Kosovës dhe Këshillit Prokurorial të Kosovës, Zyra Kombëtare e Auditimit, 2021
15. Teknologjia e Informacionit në Gjykata në vitin 2020 - Një raport hyrës mbi disponueshmërinë e mjeteve të TI-së dhe udhëzimeve për mbledhjen e të dhënave, bazuar në metodologjinë e Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ) për vlerësimin e sistemeve gjyqësore, Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Programi Europe Horizontal Facility II – Aksioni KOSEJ II, 2022 [në gjuhën shqipe: <https://rm.coe.int/kosovo-it-report-sq-2/1680abd67b>]
16. Vlerësimi i infrastrukturës së TIK: Infrastruktura e disponueshme, nevojat për ndërhyrje dhe përmirësim në gjykatat dhe prokuroritë e Kosovës, EUKOJUST, 2021.
17. Raporti i Vlerësimit të Sistemeve të TIK në Sektorin e Drejtësisë, draft, EUKOJUST, 2021.
18. Vlerësimi i nevojave për trajnime për TIK për stafin e TI-së (Këshilli & KPK), EUKOJUST, 2021.
19. Rekomandime për Strategjinë dhe Planin për Transformimin Digjital të Sektorit të Sundimit të Ligjit - Ekstrakt për Këshillin Gjyqësor të Kosovës, EUKOJUST, 2023.

Shtojca 3 – Rishikimi i zbatimit të strategjisë së TI-së të Këshillit 2012 – 2017

Objektivi(at) specifik:	Indikatorët e suksesit:	Të arriturat	Vërejtjet	Komentet
<p>Transformimi i gjykatave të Kosovës në gjykata elektronike të cilat do të përdorin një mjedis qendror të bazës së të dhënave, infrastrukturë adekuate të TIK-ut dhe do të shkëmbejnë të dhëna dhe dokumente në formë elektronike brenda sistemit gjyqësor të Kosovës, si dhe me të gjitha sistemet e tjera relevante TIK në Kosovë dhe jashtë saj.</p>	<p>1. U krijua mjedisi qendror i bazës së të dhënave. 2. SMIL 2013 funksional dhe i zbatuar në të gjitha gjykatat. 3. Sigurimi i besueshmërisë së infrastrukturës harduerike dhe komponentëve në nivelin 99%. 4. Shkëmbim ekzistues në kohë reale të të dhënave me regjistrat e tjerë.</p>	<p>PO PO PO* PO</p>	<p>Janë raportuar probleme me shpejtësinë e internetit. Deri më tani, ndërveprueshmëria me bizneset dhe regjistrat e qytetarëve.</p>	<p>Objektivi është arritur, edhe pse jo në kornizën kohore të planifikuar, sipas indikatorëve. Megjithatë, shkëmbimi i të dhënave kufizohet në regjistrat e subjekteve dhe shkëmbimi i dokumenteve kufizohet në prokurori dhe nuk ka vlerë ligjore.</p>
<p>b. Menaxhimi proaktiv i gjykatës bazuar në të dhëna dhe raporte në kohë reale.</p>	<p>1. Këshilli shqyrton raportet gjithëpërfshirëse për performancën e gjykatave në baza mujore, bën analiza dhe merr vendime përkatëse ose nxjerr udhëzime. 2. Kryetarët e gjykatave shqyrtojnë performancat e gjykatave dhe punonjësve në baza javore, kryejnë analiza dhe marrin vendimet e duhura ose nxjerrin udhëzime.</p>	<p>PO* JO*</p>	<p>Raportet mbi performancën e gjykatave janë të disponueshme dhe ato shqyrtohen, por ato nuk konsiderohen mjaftueshëm të besueshme për të marrë vendime (çështja e cilësisë së të dhënave). Ekzistojnë disa raporte të SMIL-it, por ende nuk janë baza kryesore e rishikimit të performancës. Prezantimi i fundit i një norme të re për gjyqtarët me peshe çështjesh bën të nevojshme përmbledhje të reja manuale të të dhënave.</p>	<p>Objektivi është arritur pjesërisht. Cilësia e të dhënave nuk është e mjaftueshme për të siguruar besueshmëri të plotë të raporteve të disponueshme. Përmbledhja e të dhënave që nuk disponohen nga SMIL është dhe do të jetë e nevojshme.</p>

<p>c. Disponueshmëria e shërbimeve online për qytetarët përmes krijimit të një ueb-portali gjyqësor.</p>	<p>1. Web portal i cili përfshin faqet e internetit për çdo gjykatë të përditësuara dhe të disponueshme 24/7. 2. Numri i "klikimeve" të ueb faqeve unike. 3. Anketa për cilësinë dhe disponueshmërinë e të dhënave dhe shërbimeve për publikun.</p>	<p>PO PO PO</p>	<p>Objektivi është arritur dhe shtrirja e tij madje është zgjeruar me mekanizmin e përcjelljes së lëndëve, platformën e të dhënave në internet dhe anketat e përdoruesve.</p>	
<p>Objektivi(at) specifik:</p> <p>d. Krijimi i burimeve njerëzore brenda Këshillit të cilat do të posedojnë njohuri dhe shkathësi të nevojshme për zbatimin e kësaj strategjie të TIK-ut, si dhe ofrimin e stafit të gjykatës me trajnime adekuatë dhe pajisje harduerike për përdorimin e përditshëm dhe të pandërprerë të aplikacioneve, e-mail dhe internetit të Këshillit.</p>	<p>Indikatorët e suksesit:</p> <p>1. Burimet njerëzore të Këshillit janë në gjendje të zhvillojnë aplikacione softuerike, të mirëmbajnë sistemet kompjuterike dhe të ofrojnë mbështetje që i përshatet nevojave të përdoruesve përfundimtarë</p> <p>2. Infrastruktura harduerike e instaluar dhe mirëmbajtur për të siguruar funksionimin e pandërprerë të gjykatave dhe punonjësve të gjykatave</p> <p>3. Niveli i aksesit në e-mail, internet, aplikacione gjyqësore, akses në portalin ueb dhe qendrën e dokumentacionit, i siguruar në nivelin 99%.</p> <p>4. Trajnim bazë dhe i avancuar i TIK-ut i ofruar për të gjithë përdoruesit përfundimtarë në terren dhe në një periudhë të zgjatur kohore, e cila rezulton në fuqje të rregullta dhe të pastra të të dhënave.</p>	<p>Të arriturat</p> <p>Jo</p> <p>Po*</p> <p>Po</p> <p>Po</p>	<p>Vërejtjet</p> <p>Janë raportuar probleme me shpejtësinë e internetit.</p>	<p>Komentet</p> <p>Objektivi u arrit vetëm pjesërisht. Departamenti i TIK-a mundur të përballojë gjithë ngarkesën e punës, por është nën stres dhe vështirë se mund të menaxhojë projekte të reja. Mbështetja e madhe të stafi i financuar nga donatorët dhe kontraktimi i jashtëm nevojitet për të siguruar funksionet kryesore bazë. Kapacitetet trajnuese nuk janë të mjaftueshme.</p>

<p>e. Bashkëpunim i gjerë me sisteme të tjera gjyqësore për aplikimin e TIK-ut në gjyqësor në nivel rajonal dhe ndërkombëtar.</p>	<p>1. Numri i ngjarjeve ndërkombëtare/rajonale të lidhura me TIK-un në të cilat Këshilli ka kontribuar.</p> <p>2. Numri i marrëveshjeve rajonale/bilaterale të lidhura me TIK të cilat i ka arritur Këshilli.</p>	<p>Po</p> <p>Jo</p>		<p>Janë krijuar marrëdhënie të forta me gjyqësorin rajonal dhe ndërkombëtar.</p>
<p>f. Përpjekje të konsiderueshme për të siguruar financim për zbatimin e strategjisë së TIK-ut përmes financimit të qeverisë së Kosovës dhe financimit të donatorëve.</p>	<p>1. Krijta e buxhetit të Këshillit për investime në TIK.</p> <p>2. Donatorët ndërkombëtarë që asistojnë në financimin e Strategjisë së TIK-ut përmes fazave të “zgjerimit”.</p> <p>3. Sigurim i financimit stabil të operacioneve TIK të Këshillit në fazën e “mirëmbajtjes”.</p>	<p>Jo</p> <p>Jo</p> <p>Po*</p>	<p>Kontributi buxhetor i Kosovës është i qëndrueshëm dhe nuk do të mund të mbështeste vetëm operacionet bazë.</p> <p>Ndihma e donatorëve nuk udhëhiqej nga kjo dhe as nga një strategji tjetër.</p> <p>Deri më tani kjo është arritur, por ende nuk ka një mekanizëm të qëndrueshëm.</p>	<p>Financimi i mjaftueshëm është arritur falë kontributeve të donatorëve, por ende nuk ka një politikë të qëndrueshme buxhetore dhe as qasje strategjike ndaj projekteve të reja.</p>